

KURS 6 · ØKT 3

Bilde og bildetekst

9. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan forklare at et ekte bilde kan villede med feil bildetekst, sjekke en bildetekst mot opplysninger om bildet, og sette etikett med etikettene fra kurs 5.

Kort fortalt: elevene får seks ekte fotografier med bildetekster vi har skrevet. Noen tekster stemmer, andre er feil med vilje. Gruppene sammenligner bildeteksten med det fotografen selv har skrevet om bildet: hva det viser, når og hvor det er tatt. Så setter de en etikett fra kurs 5. Elevene skal gå ut av timen med at et ekte bilde ikke er bevis for det som står under det, og at dato, sted og kilde er like viktig som selve bildet.

Før timen

rundt 15 min

- Skriv ut bildetekstkortene i farger, ett sett per gruppe på tre: [bildetekstkort.pdf](#) . Side 1 er de seks kortene. Side 2 er kildekortene, som holdes tilbake til trinn 2. Klipp ut bildetekstkortene.
- Skriv ut bildetekstarket, ett per gruppe: [bildetekstark.pdf](#) .
- Finn fram rutinekort og etikettkort fra kurs 5, ett sett per gruppe, eller skriv ut nye: [rutine-og-etiketter.pdf](#) .
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-3.html](#) . Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Det du trenger å vite

Et ekte bilde kan villede. Et fotografi kan være helt ekte, men brukt med feil tekst: feil sted, feil dato, eller en tekst som gir et feil inntrykk av hva som skjer. Det trengs ingen KI for å lure med et bilde.

Om bildene: alle seks er ekte fotografier fra Drammen, lastet opp på Wikimedia Commons med fri lisens. Bildetekstene er skrevet av oss for øvelsen og står merket som øvelse. Kildekortet er det fotografen selv har skrevet om bildet på Commons: beskrivelse, dato og navn.

Etikettene fra kurs 5: støttet, delvis støttet, ikke støttet, motsagt, umulig å avgjøre og villedende. Hver bildetekst passer til én av dem.

Kort	Bildeteksten sier	Kildekortet sier	Etikett
A Flom	Flommen i Drammen i februar 2020 satte benkene langs elva under vann.	Benk ved Drammenselva under flommen, 17. februar 2020	Støttet
B Fjordis	Isen la seg i går, midt i mai. Aldri før så sent.	Is i Drammensfjorden, 6. februar 2021	Motsagt
C Folkemengde	Mange mennesker samlet seg ved elva for å protestere.	Sankthansfeiring på Holmennokken, 23. juni 2017	Villedende
D Ny asfalt	Ny asfalt i Tomineborgveien sommeren 2019. Arbeidet tok to år.	Byggearbeid i Tomineborgveien, 8. juli 2019. Vann og kloakk	Delvis støttet
E Svaner	Svanene i Elveparken stoler på mennesker.	Svaner og gjess i Elveparken, 2019	Umulig å avgjøre
F Sparkesykkel	Den siste elsparkesykkelen i Drammen etter at kommunen forbød dem.	Elsparkesykkel fra et utleieselskap, september 2022	Ikke støttet

Godta «motsagt» på C og «ikke støttet» på D når gruppen begrunner det. Begrunnelsen er viktigere enn etiketten.

Lateral lesing er det faktasjekkere gjør: i stedet for å granske bildet, går de ut av saken og leter etter hvor bildet kom fra, og hva andre sier om det. Kildekortet i denne økta er en enkel versjon av det. På nett kan man søke med selve bildet for å finne hvor det har vært publisert før. Det trenger elevene ikke gjøre i dag.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: ekte bilde, feil tekst	3 til 5	6 til 10 min
Praktisk: bildetekstkortene	6	14 til 18 min
Diskusjon	7	6 til 10 min
KI-logg, avslutning på kurset	8	3 til 5 min

Lysbilde 9 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min **KJERNE**

Lysbilde 1 og 2. Ble KI-loggen fra økt 2 flyttet, gjør elevene den nå.

Ellers deler du ut en lapp til hver elev. **Si:** «Kan et ekte bilde være falskt? Skriv svaret og hvorfor på lappen.» Lappen legges i konvolutten.

1. Fakta og info

6 til 10 min **KJERNE**

Lysbilde 3. Si: «Et bilde kan være helt ekte og likevel lure. Det holder å skrive feil sted, feil dato eller en tekst som gir feil inntrykk. Det trengs ingen KI for det.»

Lysbilde 4. Si: «Faktasjekkere gransker ikke bare bildet. De går ut av saken og leter etter hvor bildet kom fra: hvem tok det, når og hvor? Og hva sier andre om det?»

Lysbilde 5. Si: «I dag bruker vi etikettene fra kurs 5. Bildene er ekte. Det er bildeteksten dere skal sjekke.» Pek på etikettene på lysbildet.

2. Praktisk

14 til 18 min **KJERNE**

Lysbilde 6. Grupper på tre. Del ut bildetekstkortene, bildetekstarket og etikettkortene. Hold kildekortene tilbake.

Trinn 1: førsteinntrykk (3 til 4 min). **Si:** «Bildene er ekte. Bildetekstene har vi skrevet, og noen av dem er feil. Les kortene og skriv hvilke tekster dere tror stemmer, før dere får vite noe mer.»

Trinn 2: sjekk mot kildekortet (8 til 10 min). Del ut kildekortene.

Si: «Dette er det fotografen selv har skrevet om bildet. Sammenlign dato, sted og hva bildet viser. Legg et etikettkort ved hvert bilde, og skriv: Kilden sier ... Derfor ...»

Trinn 3: skriv en riktig tekst (3 til 4 min). **Si:** «Velg ett av bildene med feil tekst. Skriv en ny bildetekst som er støttet av kildekortet.»

Se etter, og spør:

- Grupper som vurderer bildet i stedet for teksten. **Si:** «Bildet er ekte. Hva står det under det?»
- Grupper som setter motsagt på F. Spør: «Sier kilden at det ikke finnes noe forbud?» (Nei, den sier ingenting om det. Ikke støttet.)
- Grupper som er usikre på C. Spør: «Hva sier kilden at folk er samlet til?» (En sankthansfeiring. Teksten gir inntrykk av en protest.)

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 7. Still ett spørsmål om gangen. La elevene tenke alene i et halvt minutt, snakke med den som sitter ved siden av i ett minutt, og si det til hele klassen etterpå.

- **Kjernespørsmål:** «Er et ekte bilde med feil tekst falskt?» (Bildet er ekte, men det brukes til å si noe falskt. Det kan villedde like mye som et KI-bilde.)
- **Utdyping:** «Hvilken bildetekst var vanskeligst å avsløre, og hvorfor?» (Ofte C. Ordene kan stemme, men helheten er feil.)
- **Utdyping:** «Hva skulle til for at dere stolte på et bilde dere ser i feeden?» (Kjent avsender, dato og sted, og at andre som kan vite det, sier det samme.)
- **Utdyping:** «Hva er farligst: et KI-bilde, eller et ekte bilde med feil tekst?» (Ikke ett riktig svar. Begge kan villedde.)

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KJERNE

Denne skrivingen avslutter kurset og bør ikke flyttes.

Lysbilde 8. Elevene ser på lappene fra alle tre øktene. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hvordan vet vi om innhold er ekte?»
- «Før trodde jeg ...»
- «Nå tenker jeg ...»
- «Jeg lurte på ...»

Samle inn KI-loggene, eller legg dem i konvoluttene.

Misforståelser å følge med på

- At et ekte bilde alltid forteller sannheten.
- At det bare er KI-bilder man må passe på.
- At en bildetekst er riktig fordi bildet stemmer med noe av den.
- At «ikke støttet» betyr at det er løgn.

Tilpasning

- **Kort tid:** bruk kort A, B, C og F. Hopp over trinn 3.
- **Mer tid:** gruppene skriver en villedende bildetekst til et av bildene og lar en annen gruppe finne feilen. Eller du viser på storskjerm hvordan man søker med et bilde for å se hvor det har vært publisert før.

Kilder og kreditering

- Hentet og kontrollert 15. oktober 2026.
- Bildetekstene er skrevet for KI på papir og har innebygde feil.
- Etikettene og rutinen er fra kurs 5.